

Всесвіт

K. 61/76

1937

126
1960/1

ЦЕНТРАЛЬНА
НАУКОВО-УЧЕБНА
БІБЛІОТЕКА

№

Ціна 2

05 (47714х) „1926“

ВСЕСВІТ

ШУМСЬКОГО О.
КАСЯНЕНКА Е.

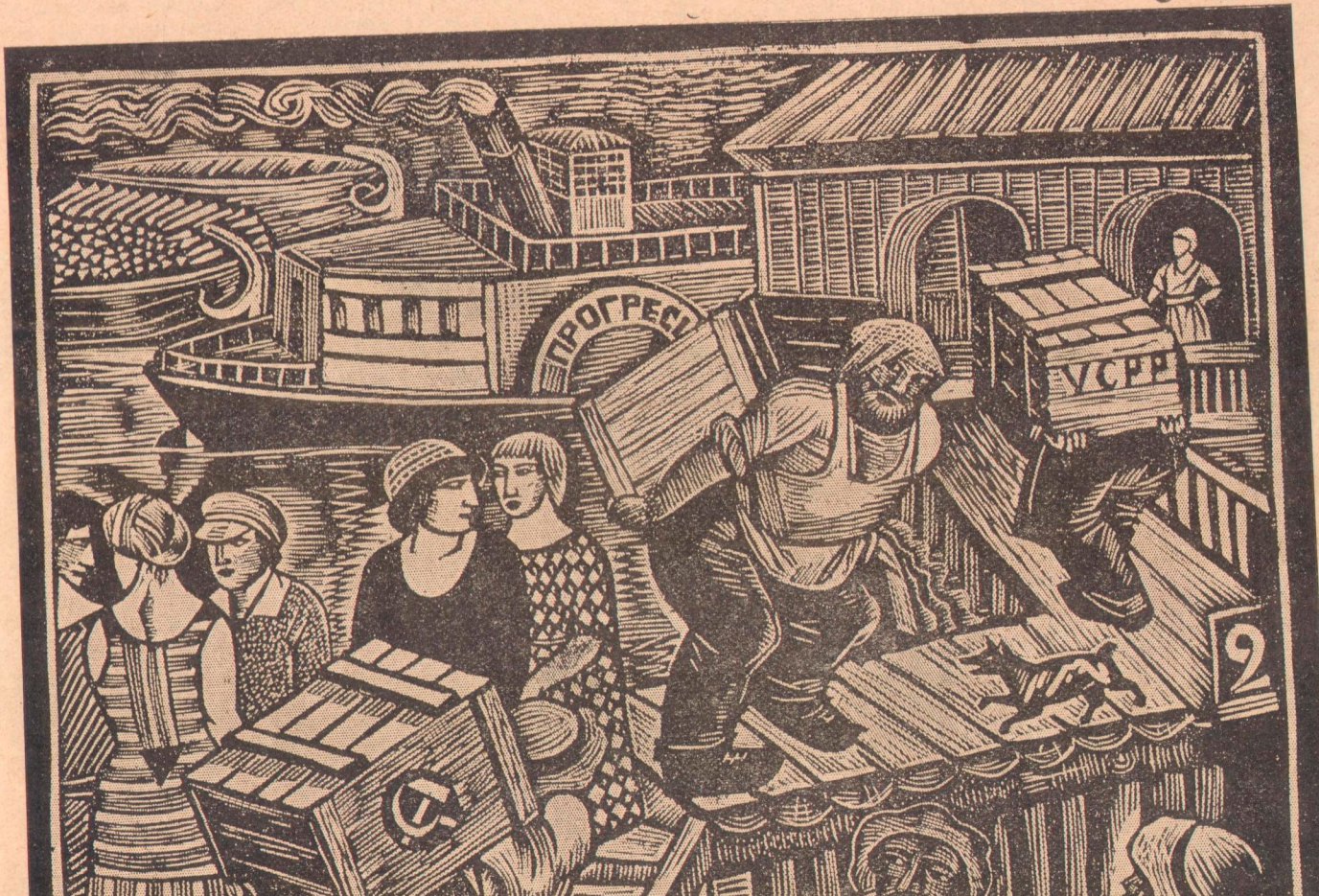
3-а
редакцією

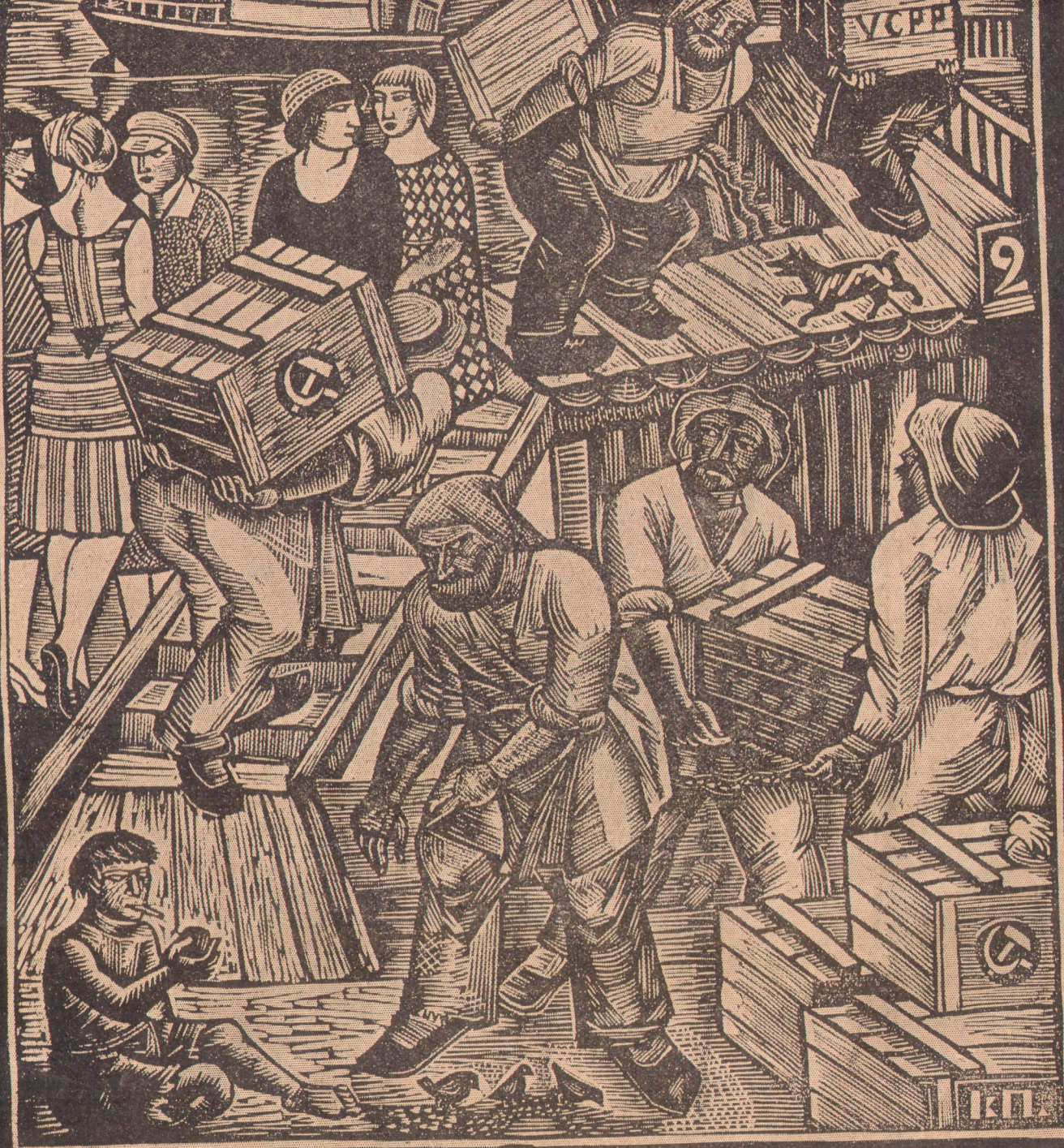
Фундатор В. БЛАКИТНИЙ

№ 19 (42) 15 жовтня 1926 р.
Рік видання II-й.

УНІВЕРСАЛЬНИЙ ІЛЮСТРОВАННИЙ ДВОХТИЖНЕВИК

Харків, вул. Лібкнехта, № 11.
Тел. № 34-76.

ЦЕНТРАЛЬНА
НАУКОВО-УЧБОВА
БІБЛІОТЕКА

Ліногравюра для „Всесвіту“ худ. І. Падалки

ДНІПРОВСЬКІ ГРУЗЧИКИ

НА ЗАХИСТ РЕСПУБЛІКИ

Нарис П. Лазарева

В ДНІ, коли застигло сонце, спотикаючись об хмари, посувалося задимленим небосхилом, коли по ланах вже відскрипіли немазані вози і холодна земля змокла під дощами, — на парканях поруч сільрад, паперові квадрати сповістили: — 1-го вересня призов.

Молоде село схвилювалося. Ну якже його не схвилюватись. Старі сумували, охали й ахали. Тягар був на серці. А от, диви, потрапили тепер на цей двір перед свіжо-фарбованим будинком і тягар ніби рукою знято.

Двір переповнений духмяними кожухами, жореткими свитками, смушковими шапками і зім'ятими кашкетами, вищерт налятий говором, плеще сміхом.

На теплому сонці лежать купою, жартують. — Гей, ти, кудий, як у тебе з п'ятками. Чи ти не чув — лікар всім по-перше п'ятки дивитиметься. А в тебе ж не п'ятка, а коров'яче копити.

Хвиля сміху. Той, з ким жартували, подивився і чухаючи потилицю пішов за ріг. Там він знявши чоботи й онучі довго мив п'ятки з тиха посміхаючись.

— Чого це ти за п'ятки узився? — питають товариші, що підійшли. Він соромлячись розповів про лікаря. Ті хто питали приєдналися до нього.

Прийшли нашвидку, без клуночків, узяти хіба що шматок сала та окраєць хліба.

Всі з околиць сел, оті, балакучі з Немишля, а далі гадає славні мохначане.

Затримки не буде. До вечора папери на руки й по домівках.

На ганку розмова

юриста, що блискає шклом пенсне. Червоний присадкуватий хапач плутаючись та збиваючись намагається висловити свою думку:

— От... наприклад... у мене той... брати. Розділився я, наприклад, ними, ну й от... той... я й питаю: як мені тепер пільгу по мову госпідству одержати?

Друге запитання. Гостре, наболіле:

— А як що в мене дитина от тільки народилася, як тоді?

Відповідь відразу відганяє зморшки з суворого обличчя молодого батька. Наверху дві кімнати. У першій стіл. Тут видають квитки і роздають. Лишившись „в чому мати породила“ жартують над незвичайним виглядом, але, хвилюються перед таємницею, що ховається он там за дверма. А там на сніжно білих стінах висять гасла і під портретом людини з пронизливими очима, — за столом комісія. Біліють халати лікарів, що поряються коло новачків зросту та ваги. Далі біліє прямокутник канапи.

Ходять — голі. Засоромлено протиганні квитка. Серед Грицько! Кімната у ніч

чись розповів про лікаря. Ті хто питали приєдналися до нього. Прийшли нашивки, без клуночків, узяли хіба що шматок сала та окраєць хліба.

Всі з околиць сел, оті, балакучі з Немишля, а далі галасливі мохначане.

Затримки не буде. До вечора папери на руки й по домівках.

На ганку розмова

Угорі, праворуч—призовники, чекаючи своєї черги, читають газету
Внизу. На призовному пункті—качають нового червоноармійця

Ходять—голі. Засоромлено протиганні квитка. Серед Грицько! Кімната у вішні від шарудить паперами і гола людина йде по руках. Спочатку зріст—потім вага. Далі доводиться здригнути—лікар холодно сантиметром вимірює груди. Мацають живіт, обдивляються рота і зрештою відводять в бік. Тут затримка. Доводиться закривати то одне то друге око і роздивлятися літери на протилежній стіні.

Потім цілком несподівано—„Біжи до пічки й назад“. І голий Серед, незграбно розмахуючи руками й червоніючи, біжить по кімнаті. Всього обвилилися. Не дурно й п'ятки на дворі хлопці мiali:—обвилилися лікарі й п'ятки. Ну ніяк не стримати посмішки: і чого це лікарів від п'ятки треба. Незрозуміло.

— Здоровий. Безперечно, здоровий.

З медициною кінець. Серед перемає до столу з суворю людиною в зеленому френчі. Соромно йому. Бігає очима. Рукам місця не відшукає. А френч докладно й довго розпитує про все:

— Родина є? Діти є? Худоба є?

— До кінноти підеш?

Серед рота розкрив. Подумав.

— А до флоти, товаришу голова, не можна? Мені б матросом хотілося... Комісія посміхнулася, а зелений френч підняв пішов ліворуч до урни, покрутив ручку і крізь скло видно було, як в урни зашуріли лись згорнуті папірці.

Столи пройдено. Серед в першій кімнаті, натягує чоботи. Очі йому блищать, він квапить вийти в двір.

Там під осіннім сонцем лунає гармошка й двениць тадьора пісня. Не встиг Серед вийти—хлопці до нього:

— Тебе куди?

— До флоти!

І не зглянувся, як, ніби на пружині, на мускулятих руках злетів у повітря.

— А мені б хлопці, до флоти. Країни різні подивитися.

— Якщо подорожувати бажаная, то найкраще—повітрофлота. Тільки там серце залізне мати треба. Перший поверх. В кінці вузького коритару—виблискує кольоровими обкладами стіл. Молоді очі їдять листівки, молоді руки перегортають сторінки. Трішки далі, коло вікна, хлопці обступили

ШІСТЬ СОТЕНЬ

Оповідання **О. Слісаренка**

ЗА ОБРІЮ висунулася хмара і розповзлася по небу рідким шоколадним тістом. Згодом хмара місцями почала червоніти, немов її запалили, потойбіч припікало подум'я. Не встиг Самсон Семенович оком оглясти, як червоні плями обернулися на рожеву глазур, яка ростеклася шаленими везерунками. Незабаром з тих везерунків склалися літери і Самсон Семенович на великому колі небесного торта прочитав рожеві слова: „Хай живе Самсон Семенович Паромний, окраса 1-ої Держкондитерфабрики!“ А ще нижче: „Хай живе Всесвітня Революція і III-й Інтернаціонал!“

Приємно стало Самсону Семеновичу, що такі важні речі як Всесвітню Революцію та III-й Інтернаціонал згадувано після його імені.

„Це справляють мого ювілея,—думав Самсон Семенович,—але чому ж людей не видно?“

І тільки подумав він таке, як де не взявся „Конопатий“ кухарчук, якого особливо недолюбливав Самсон Семенович, і небесний торт з усіма везерунками і написами раптом опинився у нього на тарілці.

„Конопатий“ держав тарілку поперед себе і прискалюючи око великими пальцями, вільними од держання, видовбував з двох боків дірки у торті.

Бачив Самсон Семенович, що робить „Конопатий“ паскудство, та сказати було ніяково. День бо ж такий велебний, а тут дрібна сварка...

„Золотарем тобі бути, а не кондитером, паскудо!“—подумав собі Самсон Семенович і цим докором одвів душу.

А „Конопатий“, наближаючись з тортом почав висувати довгого зеленого язика, який вигинався як гадюка і тягся до шиї Самсона Семеновича. От він уже лепкий почав обкручуватися навколо шиї... Шарпнув за шию Самсон Семенович і прокинувся.

— Ох, бий тебе лиха година!—вигукнув з просоння старий кулінар і скочив з ліжка. Тіло його вкрилося холодним потом і весь він тремтів, як недорізаний гусак.

На дворі розвиднялося, але в кімнаті було ще темно. Самсон Семенович запалив електрику, і тоді тільки заспокоївся. Він оглянув свою комірчину і переконавшись, що все на місці, знов ліг на ліжку, не гасячи електрики.

І привидиться ж таке!

Більш він не заснув. Думки одна по одній заснували в голові своє павутиння і довгі прожиті роки проходили в уяві, як салдати на параді.

РАДЯНСЬКО-ЛИТОВСЬКА УГОДА

У Москві 28/IX підписано угоду про взаємний ненапад та взаємний нейтралітет між СРСР та Литвою.

Кожен факт підписання такої угоди (це вже четверта угода, підписана Радюю з кількома державами) є значення подія в історії розвитку наших міжнародних взаємин. Тим більше це стосується факту підписання гарантійної угоди з одною з балтійських держав.

Підписання Радянсько-Литовської угоди є проривом антирадянського

РАДЯНСЬКО-ЛИТОВСЬКА УГОДА

У Москві 28/IX підписано угоду про взаємний ненапад та взаємний нейтралітет між СРСР та Литвою.

Кожен факт підписання такої угоди (це вже четверта угода, підписана Радянським Союзом з кількома державами) є значущою подією в історії розвитку наших міжнародних взаємин. Тим більше це свідчить на факту підписання гарантійної угоди з одною з балтицьких держав.

Підписання Радянсько-Литовської угоди є проривом антирадянського

В Москві 28-го серпня ц. р. було підписано Радянсько-Литовську угоду. На мал. посередині—Мікалос Сляжевечіус—представник Литви; праворуч—тов. Літвінов

Тов. Чічерін і Мікалос Сляжевечіус на московському вокзалі

фронту, що над ним чимало попрацювала Варшава з наказу Лондону.

Більшість польської преси зустріла угоду ворожими вихватками. Воно й зрозуміло. Та частина польського суспільства, що „широ“ підготувала атмосферу блискавичного наскоку на Литву, з неприємним здивуванням побачила, що Литва не зовсім так і беззахистна і морально самотня, як де-хто собі уявляв. Що вона вміє діяти, абсолютно не зважаючи на польське дипломатичне командування в Прибалтиці і що ніхто інший, а Радсоюз подав Литві дружню руку.

Цей прорив антирадянського фронту на ділянці Прибалтики нарешті мусить довести й іншим балтицьким державам, що лише шлях гарантійних угод, що його запропонував Радянський Союз, є справжній шлях мирного співжиття, мирного співробітництва народів.

НА СВЯТО УРОЖАЮ

Фото-етюди Овзера

справжню умілість. Нехай тоді хто насміявся сказати, що він Самсон Семенович Паромний не прайдздатний!..

Самсон Семенович вийшов з двору, вітаючись з мешканцем свого будинку. Під пахвою він обережно ніс добре накрахмальований халат і ковпак. Він ухвалив сьогодні згадати найкращі часи своєї роботи і бути зразком кондитера, що де чому хе-хе!—навчився за сорок років!

В пекарні Самсон Семенович побачив „Конопатого“ і згадав свій неприємний сон.

„Не к добру це“,—промайнула думка, і пошла непокій. Він привітався з майстрами і пішов до роздільні. Роздягаючись він почув зза дверей, як зухвало „Конопатий“ казав своєму товаришеві:

— Ордена будуть вішати на таке чучало!

— Заткнись, браток, і що ти проти його?

— Куди ж там, герой!

Самсон Семенович чув розмову і йому пришло на думку, що його захищає завжди уважливий до нього фабзавучник Петько.

Надівши накрахмальованого халата і ковпак, Самсон Семенович з'явився у всій красі на поріг пекарні.

Як командир, надівши військові ознаки, він відчував авторитет, якого не відчував у звичайному цивільному вбранні, так Самсон Семенович відчув зараз у собі силу як слід присадити „Конопатого“ всією владою старшого майстра. Та фабзавучник „Конопатий“, завжди зухвалий з майстрами, тепер стушувався перед велебним кондитером. Він озирнувся свій скромний прозодяг і витягся, як на муштрі.

— Миттю принести мені дві сотні яєць!—звернувся він владно до „Конопатого“ і той схопився з місця як опечений, і зник за дверима.

Самсон Семенович з виглядом владаря, що може бути і суворим і милосердним, лагідно звернувся до Петька:

— А ти, Петьо, приготуй мені все що треба в „боковій“... Хочу вам майстерство—хе-хе!—повісити на старості літ...

... як кондитер, якого не відчував у звичайному цивільному вбранні, так Самсон Семенович відчув зараз у собі силу як слід присадити „Конопатого“ всією владою старшого майстра. Та фаворит завучник „Конопатий“, завше зухвалий з майстрами, тепер стушувався перед велебним кондитером. Він озирнув свій скромний прозодяг і витяг, я, як муштрі.

— Миттю принести мені дві сотні яєць! — звернувся він владно до „Конопатого“ і той сховився з місця як опечений, і зник за дверима.

Самсон Семенович з виглядом владаря, що може бути і суворим і мислосердним, лагідно звернувся до Петька:

— А ти, Петьо, приготуй мені все що треба в „боковій“... Хочу вам майстерство—хе-хе!—познати на старості літ...

І чого тільки не переживе людина! Довелося і йому уславленому на всю столицю кондитерові працювати і двірником, і дроворубом... Були часи, коли не цінувалася кондитерська умілість—не до неї було. Та всі негеди революції легко перетерпів Самсон Семенович. От тільки довчасна смерть сина десь там на польському фронті придушила його, і з того часу він ніяк не може очухатися. Чогось немов не вистачає в голові, а чого саме—не добереш.

Та й літа не малі,—попрацював досить на своєму віку. От вже і юзидеся збираються справляти. Со-рок ро-ків праці! Ох-хо-хо!

Самсон Семенович встав з ліжка і почав одягатися. Потім заварив чаю і сів до столу снідати.

Прихльобуючи чай, він розглядав, через свої старезні окуляри, багаторічні записи в грубому заяложеному зошиті. Він згадав про один старовинний рецепт торта і тепер мав намір розшукати його. Треба ж чимсь здивувати гостей, що завтра будуть вітати його з сорокарічним ювілеєм. Не подавати ж на стіл оту вбогу мішанку, що тепер звється тортом.

Він сам зробить того торта за старовинним рецептом і покаже молоді, яка вчилася кондитерській умілості на житньому—хе-хе!—тісті,

Присутні ввічливо усміхнулися. Всі знали, що завтра старшого кондитера будуть нагороджувати орденом та званням героя праці.

Поки Петько порався у боці, Самсон Семенович підійшов до старшого майстра і похитав його по плечі.

— Пам'ятаєш, Матвіє, як я тебе за жовтки кописткою одходив? Мабуть і досі сердишся? Хе-хе!

Самсон Семенович добре знав, що сивий учень, якого він знаходив кописткою років двадцять п'ять тому, давно не сердився, але йому приємно було почути ще раз про це.

— Хе-хе! Самого голубчику копітний Кіндратенко кописткою садив... Та я й досі йому вдячний... З старців мене витяг.

Сивий учитель і сивий учень зашисналися.

— От згадую Кіндратенка і що то й за майстер був! Як трапилося йому одного разу в торт замість цукру соли влити, так що ж би ти думав? Він оком не повів так каже і треба—упертий був мужик! А за того торта подяку од замовців отримав. Що вже він з ним зробив ми і не довідалися.

„Конопатий“ приніс кошик яєць і поставив на підлогу. З кошика почало роздужене яйце і Самсон Семенович як з ланцюгу вірвався:

— Яєць не можна донести як слід! Не Кондитер тобі бути, а шалотарем!

„Конопатий“ на цей раз змовчав. Кондитер імпонував йому суворістю і виборам. В „бо-“ все вже бу- приготовано і

Похід на селах Харківської округи в день Свята Урожаю

Та коли рука робила звичну роботу, думками старий був далеко.

В уяві промайнули картини сну і стало знову неприємно. Згадалося кепкування „Конопатого“ і брови мимохіть насупилися.

Не буде людей з таких „конопатих“... Далі думки перескочили на юнацькі роки і поскакали як коники стрибунчики з події на подію... В пекарні хтось грюкнув сковородою і Самсон Семенович спам'ятався. Рука його не рушила віничком і білки з поодинокими бульбашками важкою прозорою рідиною немов застигли в тазу.

— А бій тебе миха година!

...не повів так кале...
...пертий був мужик! А за...
...торта подяку од замовців...
...Що вже він з ним зробив...
...ми і не довідались.

„Конопатий“
...рішє кошик яєць
...поставив на під...
...З кошика по...
...роздав роздушене...
...Самсон Се...
...нович як з лан...
...гоу зірвався:

— Яєць не мо...
...донести як...
...! Не Кондите...
...тобі бути, а...
...лотарем!

„Конопатий“
...цей раз змовчав.
...ондITER імпуно...
...йому суворістю
...вбранням. В „бо...
...ні“ все вже бу...
...приготовано і
...Самсон Семенович

Похід на селах Харківської округи
в день Свята Урожаю

Та коли рука робила звичну
роботу, думками старий був далеко.

В уяві промайнули картини
сну і стало знову неприємно. Зга-
далося кепкування „Конопатого“ і
брови мимохіть насупилися.

Не буде людей з таких „коно-
патих“... Далі думки перескочили
на юнацькі роки і поскакали як
коники стрибунчики з події на
подію... В пекарні хтось грюкнув
сковородою і Самсон Семенович
спам'ятався. Рука його не рушила
віничком і білки з поодинокими
бульбашками важкою прозорою
рідиною немов застигли в тазу.

— А бий тебе лиха година!—
вилаявся старий і рука ритмічно
заходила з віничком по тазу.

Та нітку думок не легко розірвати і вони знову
потекли по річищу п'ятидесяти років...

— Вам нічого не треба, Самсоне Семеновичу?—
одхиливши двері, спитав майстер.

— Нічого!—одказав Самсон Семенович, і потому
старанно, одгоняючи думки, почав збивати білки. Та
білки не збивалися. Неприємна думка пронизала мозок
Самсона Семеновича.

„Засіклись“!

Він поколотив їх ще троше, але безнадійно.

„І трапиться ж таке на старості літ, вже й білків
клятих не з'б'єш“ Ще ніколи такого не було!

З пересердя він схопив таза і вилив білки до
помийниці. Немов polegшало на душі.

— Петько,—покликав він,—принеси мені дві сот-
ні яєць, тільки не з льодовні як той болван, а з кла-
довки! Чуєш?

Нозабаром Самсон Семенович розділяв нові дві
сотні жовтків і білків.

Це навмисне йому той „Конопатий“ дав яєць з
льодовні, щоб засіклись.

Сон знову заповонив уяву і тепер вже Самсон
Семенович розумів до чого він був...

Думки попливли старими шляхами, аж доки кон-
дитер занепокоєний не глянув у таз. Білки не зби-
валися.

Похапцем, немов бажаючи надолужити втрачене,
взявся він за збивання, та даремно. Сльози невимов-
ної образи—невідомо на кого—підступили до горла і
душили Самсона Семеновича, а рука з віничком
швидко-швидко працювала.

Та що-далі то менше лишалося у старого майстра надії, що білки
обернуться в біле пухке шумовиння...

П'яту і шосту сотню яєць приніс йому підручний майстер і дивлячись,
як Самсон Семенович відокремлював тремтючими руками білки од жовтків,

...здавши з кімнати Петька взявся за роботу. Зібравши білки з двох сотень
...в таз він взяв дротяного віничка і почав збивати їх. Треба з білків
...робити біле шумовиння і рука старого кондитера рівномірно заходила з
...віничком по тазові.

похитав головою і вийшов тихо, зачинивши двері. Тепер вже зелений язик зі сну не давав спокою старому кондитерові і у в'ччю маячили рожеві розводи на великому торті з шоколадної хмари.

Серце неспокійно билось в грудях і важко було дихати.

Білки і в третє засіклися, хоч на цей раз Самсон Семенович і не перестав працювати дротяним віничком.

На поверхні їх схоплювалися поодинокі бульбашки і лопалися, не утворюючи білого пухкого шумовиння.

І як стало ясно старому, що зусилля збити білки марні, він з рішучістю поклав віничка у таз, витер руки об фартуха і блукаючими очима оглянувся навколо.

Потім підійшов до вікна і довго дивився на двір байдужими очима.

— Ага!—виголкнув він раптом і потер чоло рукою.

З певністю людини, що врешті дійшла до остаточних і безпово-

ротніх рішень, Самсон Семенович скинув накрахмальованого халата і жалуючи старанно випрасованого ковпака зібгав його і загорнув в халат. Нувши згорток під пахву з руками в кешенях вийшов він на двір.

З пекарні бачили, як Самсон Семенович твердою ногою ходив поміж ями і кинув туди білий згорток.

З похиленою головою, немов тільки що поховавши близьку людину, він назад.

Надівши пальто і шапку у роздільні увійшов Самсон Семенович у пекарню. Всі дивилися на нього і очікували, що скаже старий кондитер, він мовчки застібав пальто і тільки надівши кашкета, глянув на присутніх ніяковими очима. Замітивши стрівожені погляди, він підійшов до старого учня і поклав йому руку на плече.

— Хе-хе, Матвіє, сорок літ не засікалось, а тепер засіклось. Не намагайся я,—майструйте сами по новому... Глядіть тільки, щоб не засікались.

Мовчали всі і навіть „Конопатий“ втратив свою зухвалість і опустив голову.

Самсон Семенович по черзі стиснув всім руки і тихо, згорбившись, вийшов з пекарні нетвердою ногою.

СКУЛЬПТУРА Б. КОРОЛЬОВА

Як і вся молода російська скульптура, Корольов дуже під впливом французького майстера Аристиди Майоля, що намагається в своїх працях замінити безкістний, безформений натуралізм і імпресіонізм виразною й пластичною своїми формами й матеріалом скульптурою.

З перших років революції Б. Корольов віддав своє мистецтво на службу їй.

Ще в 1918 році він становить в Москві пам'ятника Бакунінові, трохи невдалий своїми „здвигами“ й геометричним переформуванням об'єму.

Потім він виконує цілий ряд праць, з яких слід одмити вдале мармурове погруддя Леніна.

Останнім роками скульптор завоював реалістичне майстерство; в цілм ряду портретів і фігур він показав себе майстером, що силь-

бітникам. Гранітний пам'ятник Корольова вигідно відрізняється від інших пам'ятників нашого часу простотою й тим, що в ньому немає натуралізму й імпресіонізму, що не годяться з монументальним завданням.

Пам'ятник визначається серед численних, поставлених останніми роками, монументів простотою форм, продуманістю й чистістю їх.

Не вважаючи на те, що треба відзначити героїчні події дати революції відповідні пам'ятники, з нашою монументальною скульптурою справа стоїть негаразд: більшість споруджень на території Союзу численних пам'ятників—невдала, слаба.

Серед цих річей пам'ятники Корольова, як ми вже сказали, виділяються особливо і це дає підстави сподіватися, що в нас постане монументальна скульптура, що справді гідно відбиватиме Революцію.

А. Аляев

рольов дуже під впливом французького майстера Аристиди Майоля, що намагається в своїх працях замінити безкістний, безформний натуралізм і імпресіонізм виразною й пластичною своїми формами й матеріалом скульптурою.

З перших років революції Б. Корольов віддав своє мистецтво на службу їй.

Ще в 1918 році він становить в Москві пам'ятника Бакунінові, трішки невдалий своїми „зdvигами“ й геометричним переформуванням об'єму.

Потім він виконує цілий ряд праць, з яких слід одмити вдале мармурове погруддя Леніна.

Останнім роками скульптор завойовує реалістичне майстерство; в ціл'м ряді портретів і фігур він показав себе майстером, що сильно відчуває форму. Остання його річ, що він недавно скінчив, — монументальний пам'ятник розстріляним в 1905 році, в Саратові, і о

від інших пам'ятників нашого часу простою й тим, що в ньому немає натуралізму й імпресіонізму, що не годяться з монументальним завданням.

Пам'ятник визначається серед численних, поставлених в ці німі роками, монументів простою форм, продуманістю й чистістю їх.

Не вважаючи на те, що треба відзначити героїчні події дати революції відповідні пам'ятники, з нашою монументальною скульптурою справа стоїть негаразд: більшість споруджень на території Союзу численних пам'ятників — невдала, слабка.

Серед цих річей пам'ятники Корольова, як ми вже свіділяються особливо і це дає підстави сподіватися, що внабаром в нас постане монументальна скульптура, що справді гідно відбиватиме Революцію.

А. Лавров

Угорі — статуя робітника з пам'ятника „Борцям революції“ в Саратові. Нижче — барельєф того ж пам'ятника. Робота скульптора **Б. Корольова**

Б. Корольов т. Чорномордик (мармур)

Проф. В. О. Паладін

Представник від України на все-світньому конгресі фізіологів у Стокгольмі 1926 р.

В цьому конгресі вперше брав участь представник УСРР.

Закордонні вчені дуже зацікавлені станом біо-хімічної і фізіологічної науки на Україні.

Проф. Паладіна було обрано до президії конгресу й за голову одної з секцій

Пішком навколо світу

Нещодавно до Харкова прибув австрійський спортсмен **Гейснер**, що подорожує навколо світу. Він задався метою взяти світовий рекорд—пройти за 4 1/2 роки 50 тисяч кілометрів, за це йому спортивний клуб у Відню видає премію—5,000 доларів.

Гейснер вже пройшов Сахару, Мароко, Палестину, майже всю Європу. Вийшов він з Відня 1923 р.

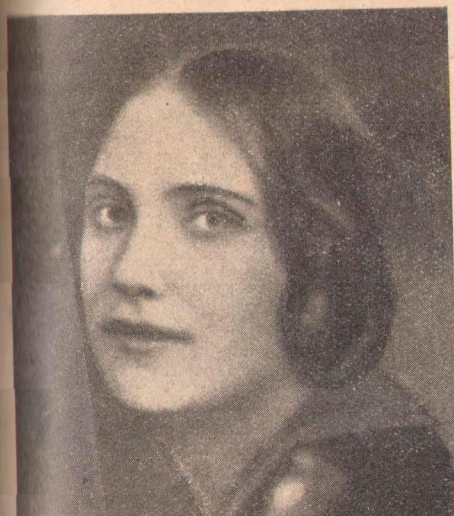

Провідники Ксмуністичної організації Закарпаття

Сидять на землі (праворуч)—**О. Демко**—секретар профспілок, **Перофер**—адміністр. „Карпатської Правди“.

Сидять на стільці: т. т. **Огатті**, депутат, **Февр**—секретар, **Мондак**, **А. Дезе**—депутати.

Стоять: **Ол. Бадан**—редактор „Карпатської Правди“, **О. Бойчук**—зам. редактора, **Е. Кліма**—секретар, **Бондар**—депутат, **Б. Камеляк**—секретар, **Ол. Сидоряк**—депутат

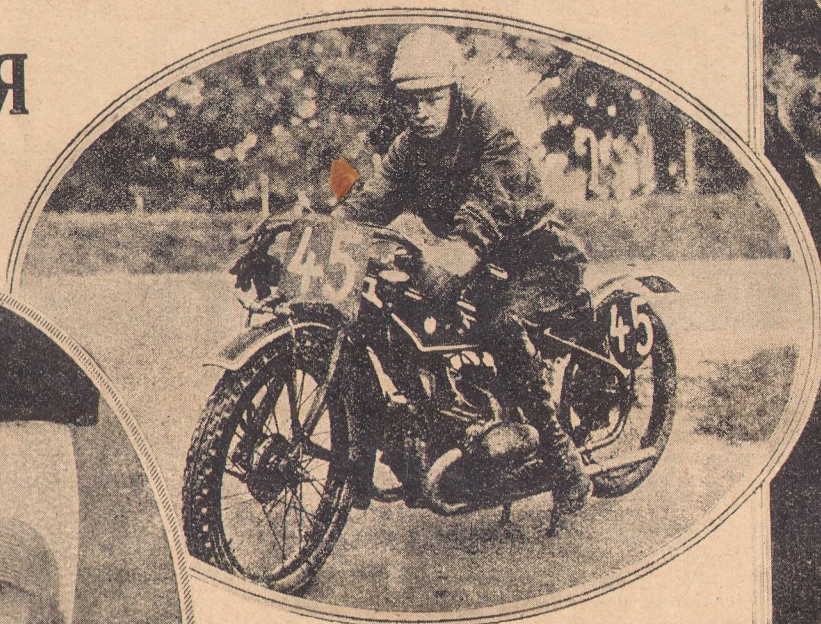
Ліворуч, угорі—**Л. Колеса**, видатна європейська піаністка, українка. Скінчила академію у Відні 1923 р., тепер подорожує по Європі та Америці, де користується великим успіхом. В овалі—будують електростанцію в Диканці з цегли, що забрано з маєтку Кочубея. Нижче—тріумф. арка в маєтку Кочубея, що збудована підчас проїзду Ол. І-го, єдине, що залишилося від будівель в маєтку. Праворуч—столітні діди, мешкають на Херсонщині в селі Велика Андрусівка, - Дмитрові Телятникові 103 роки, М. Туренкові—105 років

ВСЕСВІТНЯ ІЛЮСТРАЦІЯ

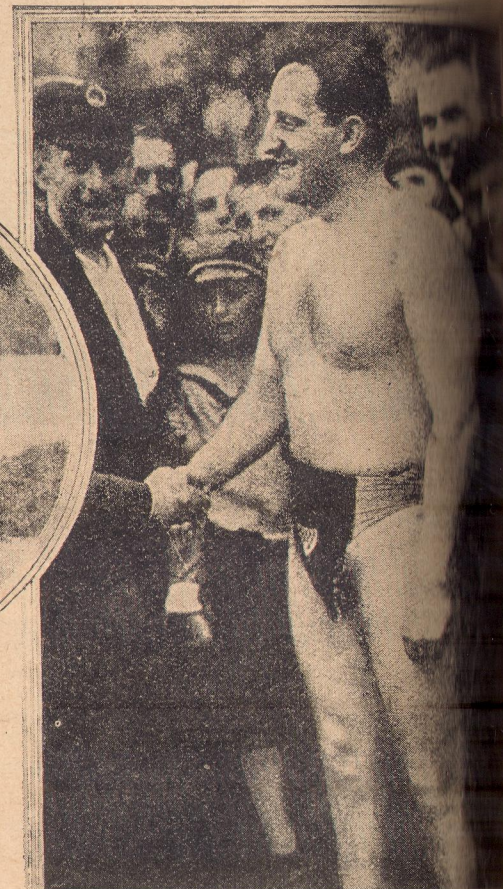

НОВА МОДА НА ЗАХОДІ

Сучасна післявійськова Європа шукає сенсацій і в модах. Ось останній „крик моди на пан-

Штельцер — переможець Німеччини на мотоциклових змаганнях. Праворуч — Фіркетер — переможець всесвітнього рекорду плавби

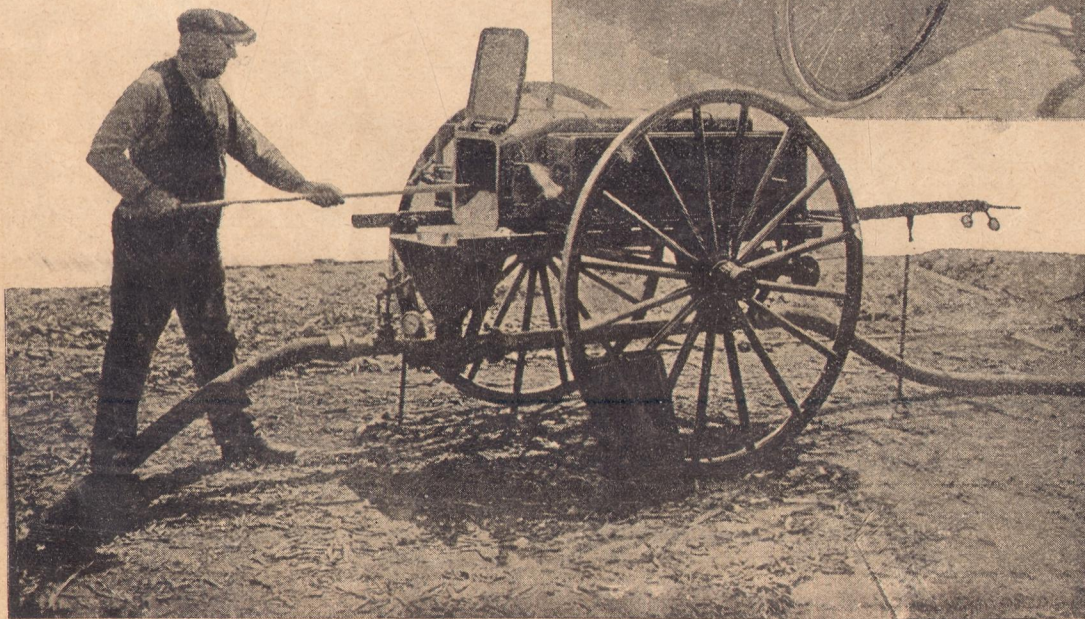
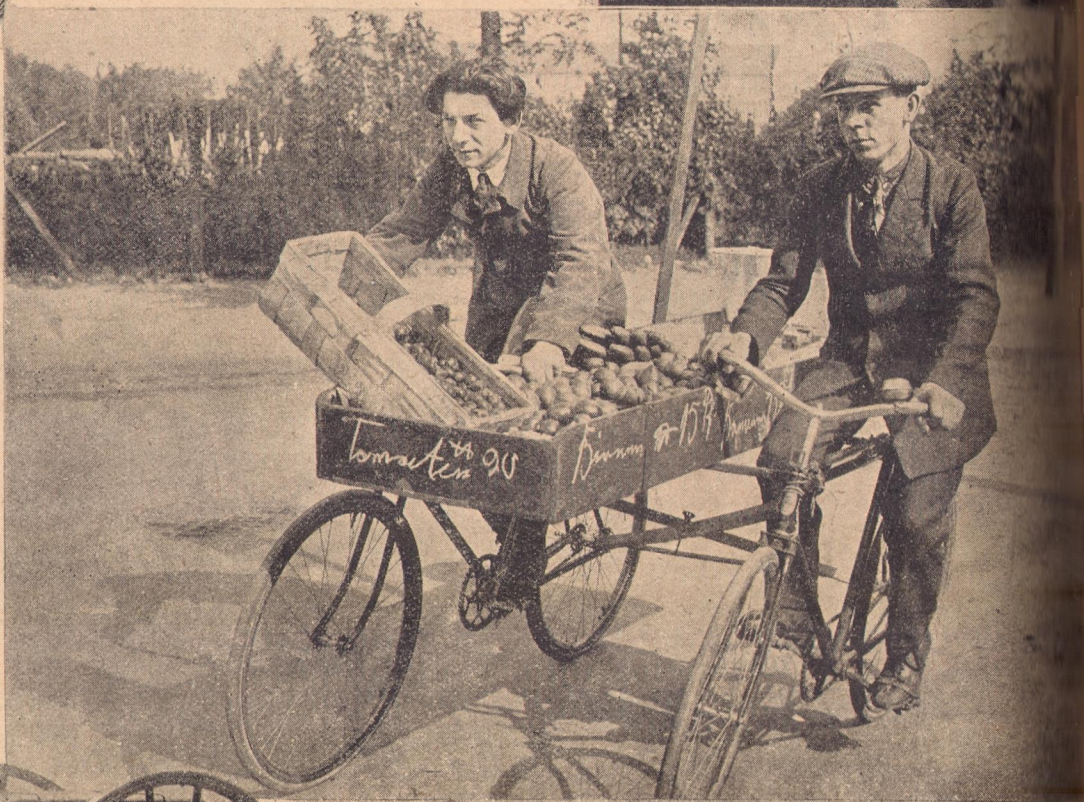

НОВА МОДА НА ЗАХОДІ

Сучасна післявійськова Європа шукає сенсацій і в модах. Ось останній „крик моди на панчохах“ показано на нашій фотографії. Коментарії зайві

ПРАКТИЧНІ ВЕЛОСИПЕДИСТИ

Поставивши на два з'єднані велосипеди ящик із садовою, берлинські торговці не чекають на покупців, а розвозять самі свій товар

НОВИЙ ПОЖЕЖНИЙ АПАРАТ

що гасить нафтову пожежу. Відомо, що нафтові промисли ніколи не було застережено від пожежі. Часто-густо вигорають цілі нафтові озера. Все це приносить величезні збитки. Ліквідувати нафтову пожежу теж надто важко, бо нема досить добре устаткованих приладдів. Новий апарат, що винайдено в Америці в справі боротьби з пожежами нафти досягає великого ефекту. Так: цей апарат як найкраще ліквідував пожежу нафтового озера, 16 метрів довжини й 12 ширини, протягом 3-х хвилин. Ліворуч, на знімкові, апарат „Амдіко“ з пожежним шлангом

НІМЕЧЧИНА В РАДІ ЛІГИ НАЦІЙ

На останній Сесії Ліги Націй Німеччину було прийнято до Ліги.

На цьому знімку зворушливе вітання німецької делегації. Економічне зміцнення Німеччини (що потрохи налагоджує підпалу за імперіялістичної війни промисловість) й спричинилося до цієї „знаменної“ події.

Ліворуч: Штресман, Чемберлен,
Бріан та фон-Шуберт.

Ліворуч: Штреземан, Чемберлен,
Бріян та фон-Шуберт.

„Кампанія за чистоту“ в Берліні. Чистять парк

ПОГРУЗКА ЧАЮ В ХАНЬКОУ

Ханькоу один з великих портів у Хіні, де щодня грузиться на пароплави тисячі пудів товару, зокрема кирпичного і звичайного чорного чаю. В китайських портах працюють переважно хінці-кулі. Американські та англійські торгові підприємства надзвичайно експлуатують цих кулі. Грузини-кулі працюють по 14–16 годин на добу за мізерну плату. Ось чому тут так часто бувають страйки і повстання. На наших знімках: ліворуч — погрузка кирпичного чаю; праворуч — погрузка чорного чаю в Ханькоу

АГІТ

ЦИМИ днями повернувся до Харкова пілот **Павловський**, що в липні ц. р. вилетів в агіт обльот України по завданню ЦП „Аерохему“.

Тов. Павловський вилетів на аероплані „Харківський Житло-кооп“, що було збудовано на Одеському Авіозаводі радянським конструктором Фіанці.

Агіт польот на Україні відбувався на протязі 2½ місяців в досить сприятливих умовах, за маршрутом: Павлоград, Синельниково, Калинівка, Дніпропетровське, Кривий-Ріг, потім—низки копалень, Нікополю, Павлограду, Слав'янську, Харкова.

По всіх цих місцях пілота Павловського тепло зустрічало населення.

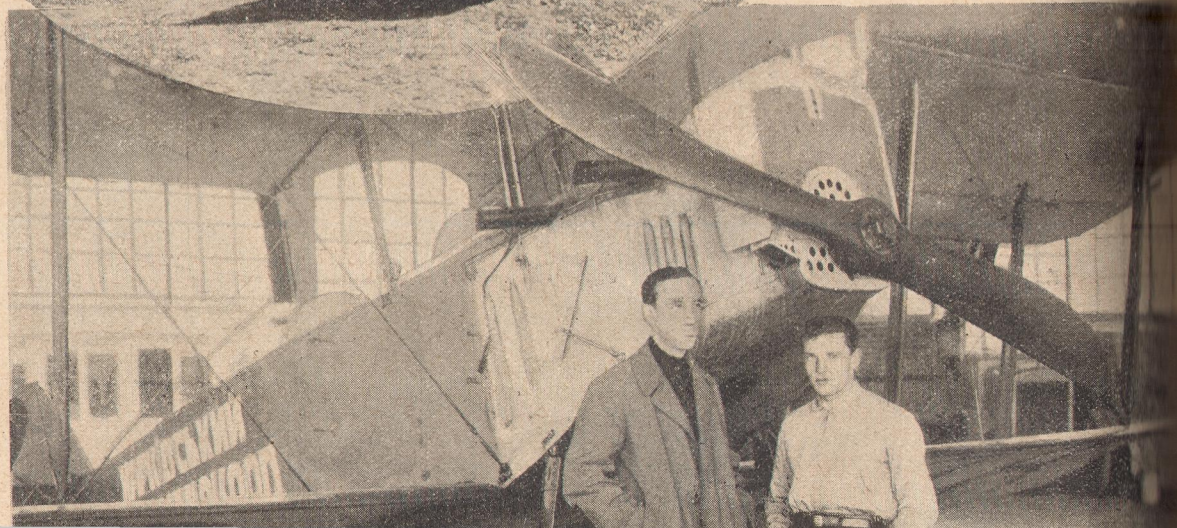
Не встигав він знизитись на „аеродром“ (в більшості де він знижався не було устаткованого аеродрому й йому доводилось шукати природнього), як біля аероплану збирався

ОБЛЬОТ УКРАЇНИ

Після мітингів пілот Павловський підіймав в повітря на своєму „птахові“ найстаріших членів Аерохему влаштовуючи їм „повітряне крещення“.

Підчас обльоту України т. Павловський зробив 5000 км.

За весь час не було жодної поправки апарату. Це ще раз підкреслило гарну якість радянських апаратів та моторів, що будуються на заводах України.

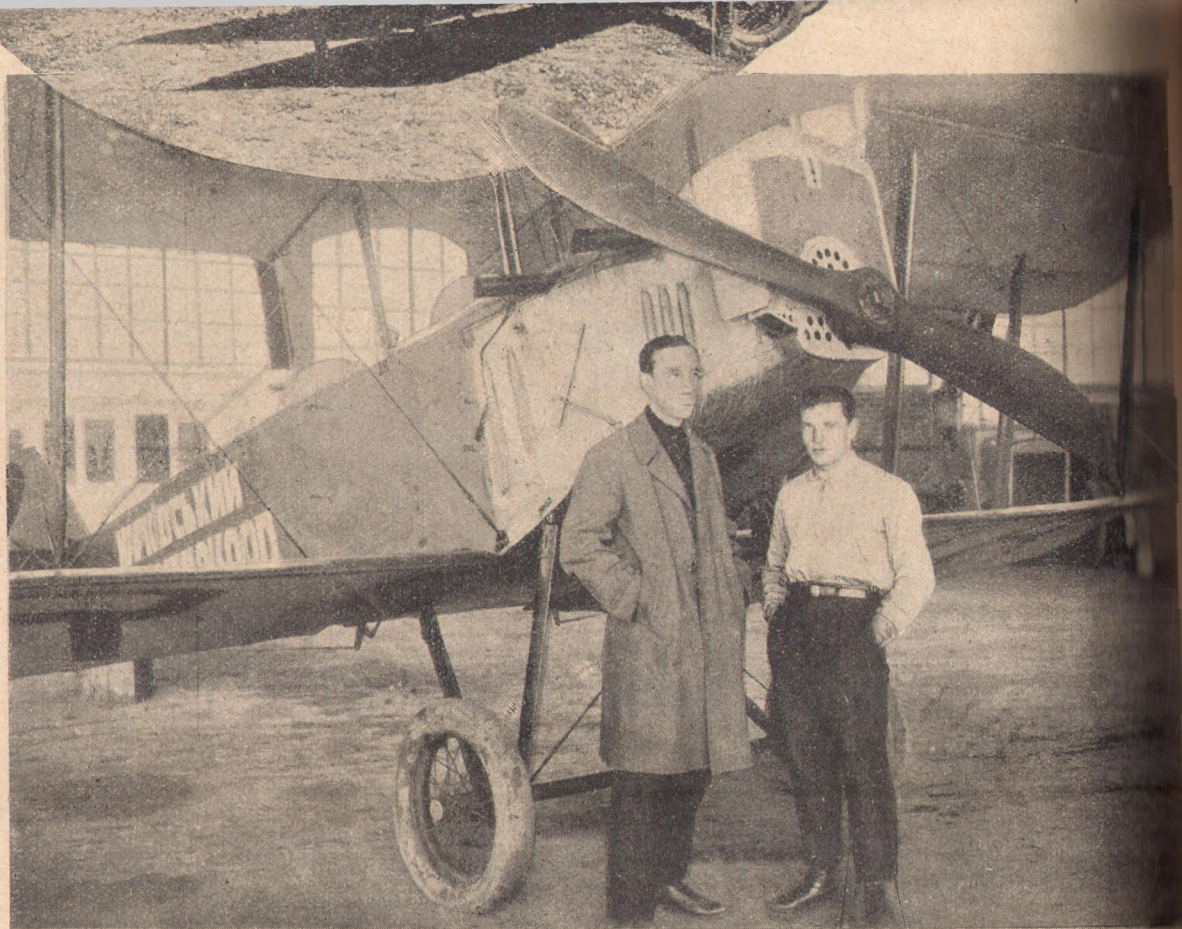
сприятливих умовах, за маршрутом: Павлоград, Синельниково, Калинівка, Дніпропетровське, Кривий-Ріг, потім—низки копалень, Нікополю, Павлограду, Слав'янську, Харкова.

По всіх цих місцях пілота Павловського тепло зустрічало населення.

Не встигав він знизитись на „аеродром“ (в більшості де він знижався не було устаткованого аеродрому й йому доводилось шукати природнього), як біля аероплану збирався натовп робітників та селян.

Влаштовувались одразу ж мітинги.

На мітингах виступали робітники, де дякували Центральне Правління „Аерохему“ України за організацію польоту. Аероплан для них була новизна, бо багато з них аероплана близько бачили вперше в своєму житті.

„Харківський житлокооп“—аероплан Одеського „Авіозаводу“

М. Бажан

РОЗМАЙ-ЗІЛЛЯ

I

Порожня ніч землі туману й трясовиці,
Мов моторошний цвіт відьомський, розцвіта,
І струшена з небес, на дно студне криниці,
Тріпочеться зоря, як риба золота.
Гниллю й пліснявою запахла луки ниці
І по труських ланах прослалась пишнота
Розпалених пісень безстидної плідниці
Про незносіму скорб, що назва їй—цнота.

Де мерехтить в сирих туманах улоговин
Пахнот вільгих, солодкомоких повен
Той перелесний цвіт, таємний цвіт тирлич,
Хитнувши оситняг, причалив тихо човен,
Дівочий спів стає блажен і снажнокровен
В передчутті нічних і виблаганих стріч.

II

Опівночі земля застугоніла
І сідує їздця відбився у ріці.
Спинився нагло кінь. Повисла піна біла,
На садженім сріблом, коштовнім ремінці,
Кінь замордований, та постать міцнотіла
Упертіш хилиться на шитім сидельці,
Козак стиска міцніш гаптовані удила
В своїй порепаній, натруженій руці.

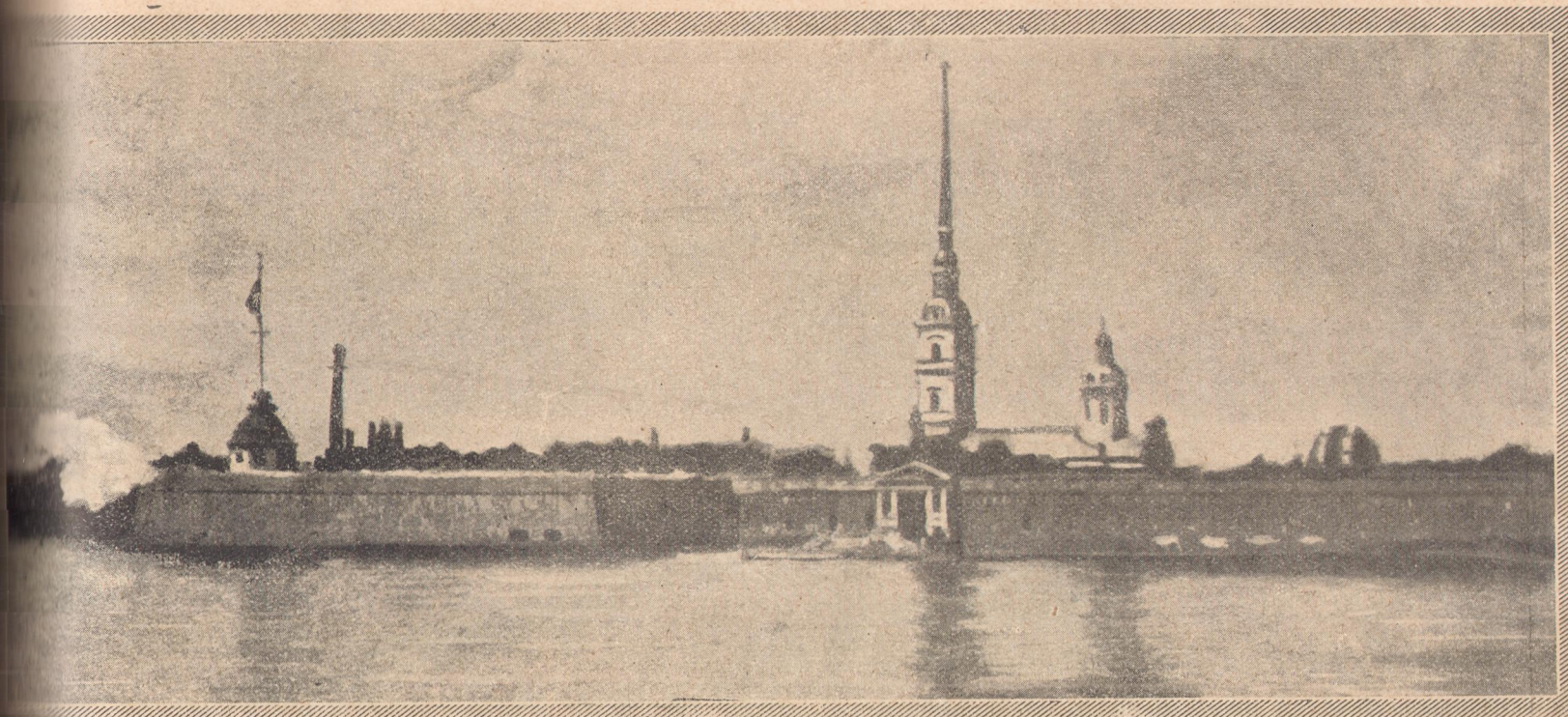
Немов кривий танець нічних хмільних потвор
Заплівсь у витворний, вигадливий узор,—
Над лісом підвелись дівочі співи кличні.
Зійшов з коня козак і заблудивсь у млі,
Де в дивній тишині проходять по землі
Мовчазні тіні; мляві і величні.

III

Кінчається ночей вільготних половіння
І круглих зорь достиг багатий урожай.
В чарованих гаях ти, дівчино, чекай
Собі ядерного і чистого насіння.
Мов келих п'яний, проллялось через край
Ярких, жаждивих снів солодке шумовиння,
Роздерла на грудях намест своїх плетіння
І гостю странному докинула розмай.

Відала всю любов зірвати в ярий свид,
Упавши на моріг, розкривши плідні чресла,
На запашній землі п'ючи росу і піт.

А потім підвелась, пішла, і їй у слід
Покірлива луна, мов марний дар, понесла.
Прощальний тихий клич і дальній стук копит.

Шлісельбурзька фортеця на Неві,—одна з головніших царських тюрем

ЗА ШЛІСЕЛЬБУРЗЬКОЮ БРАМОЮ

НАПРОТИ Зимового Палацу, на березі Неві,—славетна Петропавл'вська фортеця. І коли царі підходили до вікна свого палацу й дивилися через ріку, вони бачили низькі, темні каземати. У цих казематах сиділи революціонери.

У нижні камори, нижчі од поверхні води в річці, рідко сажали в'язнів: було надто вохко і в'язні швидко втікали від своїх мучителів у пошуку смерті.

Верхні камери були дуже низькі, в них теж пахло цвілью і вікно було дуже високо. Мур фортеці був близько од вікна, так що до його можна було достати рукою. Крізь щілини його видно свіжу зелень. У камері була постелена долі, а пригвинчена до стіни залізна дошка правила життя; тут же в камері стояла ряска—„параша“. Камери зачинялися двома важкими дверима, і найменший шум чути було на другій половині кори-

яку їх випускали на $\frac{1}{4}$ години. Вартові, що вартували коло їх, раз-у-раз змінювалися і не мали права розмовляти з в'язнями. Бачитися з рідними дозволялося тільки раз на місяць, при чім всього 10 хвилин і в присутності офіцера.

Але побачення з рідними було таке тяжке для в'язнів, що багато хто від нього відмовлявся.

І не вважаючи на це все, в'язням все таки вдавалося розмовляти одно з одним, перестукуючись і т. і.

В 1906 році, по кошмарнім 1905 році, всі тюрми були переповнені. Про в'язнів одної з провінційальних тюрем оповідають так: більшість арештованих були засуджені на смерть і чекали кари. Багато хто чекав по два, два з половиною роки смертного присуду. В цій тюрмі були 4 підземні темниці, вузькі, вохкі й півтемні,—світло проходило тільки крізь вузьке заграшоване вікно, на метр від землі.

Засуджених на смерть забирали у ці

ЗА ШЛІСЕЛЬБУРЗЬКОЮ БРАМОЮ

НАПРОТИ Зимового Палацу, на березі Неві,—славна Петропавлівська фортеця. І коли царі підходили до вікна свого палацу й дивилися через ріку, вони бачили низькі, темні каземати. У цих казематах сиділи в'язні.

У нижні камери, нижчі од поверхні води в річці, рідко сажали в'язнів: було надто вохко і в'язні швидко втікали від своїх мучителів у пошуку смерті.

Верхні камери були дуже низькі, в них теж пахло цвіллю і вікно було високо. Мур фортеці б/в близько од вікна, так що до його можна було достати рукою. Крізь щілини його видко свіжу зелень. У камері була постелена долі, а пригвинчена до стіни залізна дошка правила життя; тут же в камері стояла ряшка—„параша“. Камери зачинялися двома важкими дверима, і найменший шум чиясь луна: коли в камері гортали книгу, це чути було на другій половині кори-

У цій фортеці було 72 таких казематів, при чім в нижні ледве-ледве проходило повітря й світло. Вночі приводили в'язнів у цю тюрму, роздягали їх, оглядали волосся, рот, вуха, ніздрі, одягали їх в арештанську одягу і зачиняли в каземат.

Кругом—мертва тиша.

Не чути нічого, що нагадувало б про життя поблизу інших людських істот. Лише чверть години врочисто дзвоне дзвін у соборі.

„Боже змилуйся над нами!“

І коли в'язень помаху привикне до новороку, він помічає долі стежку, що веде в кутка в кутку, на якій ясно видко сліди людських ніг.

Скільки сот тисяч раз мусив пройти в'язень туди й сюди, щоб поробилися оті сліди!

Відомі випадки, що люде по 25 літ сиділи в „одиначках“.

Інші сиділи доти, доки смерть не винищувала їх. Були й такі, що розбивали собі об мурі голову або божеволіли. Один в'язень наковтався скла, якого набив з шпильок своєї камери...

Як годовано таких в'язнів? Вранці їм приносили окропу, щоб вони заварили собі чай, коли могли заплатити за нього. На обід—знову окріп з кришками м'яса, або просто каші.

Коли щось лишалося з обіду, це була вечеря, а не лишалося, то пили самий чай, для якого і увечері приносили окріп. З 80-х років стан в'язнів ще погіршився. Їм ніколи не дозволялося бачитися одне з одним, навіть на проходці, на

яку їх випускали на 1/4 години. Вартові, що вартували коло їх, раз-у-раз змінювалися і не мали права розмовляти з в'язнями. Бачитися з рідними дозволялося тільки раз на місяць, при чім всього 10 хвилин і в присутності офіцера.

Але побачення з рідними було таке тяжке для в'язнів, що багато хто від нього відмовлявся.

І не вважаючи на це все, в'язням все таки вдавалося розмовляти одно з одним, перестукуючись і т. і.

В 1906 році, по кошмарнім 1905 році, всі тюрми були переповнені. Про в'язнів одної з провінційальних тюрем оповідають таке: більшість арештованих були засуджені на смерть і чекали кари. Багато хто чекав по два, два з половиною роки смертного присуду. В цій тюрмі були 4 підземні темниці, вузькі, вохкі й півтемні,—світло проходило тільки крізь вузьке загразоване вікно, на метр від землі.

Засуджених на смерть забирали у ці темниці. В темних, вохких камерах сиділо по десятеро, дванадцятьеро душ, без постелів і всяких необхідних річей. З закутими руками й ногами, вони не могли ні сісти, ні лягти додолу без того, щоб залізо не врзалось їм у тіло.

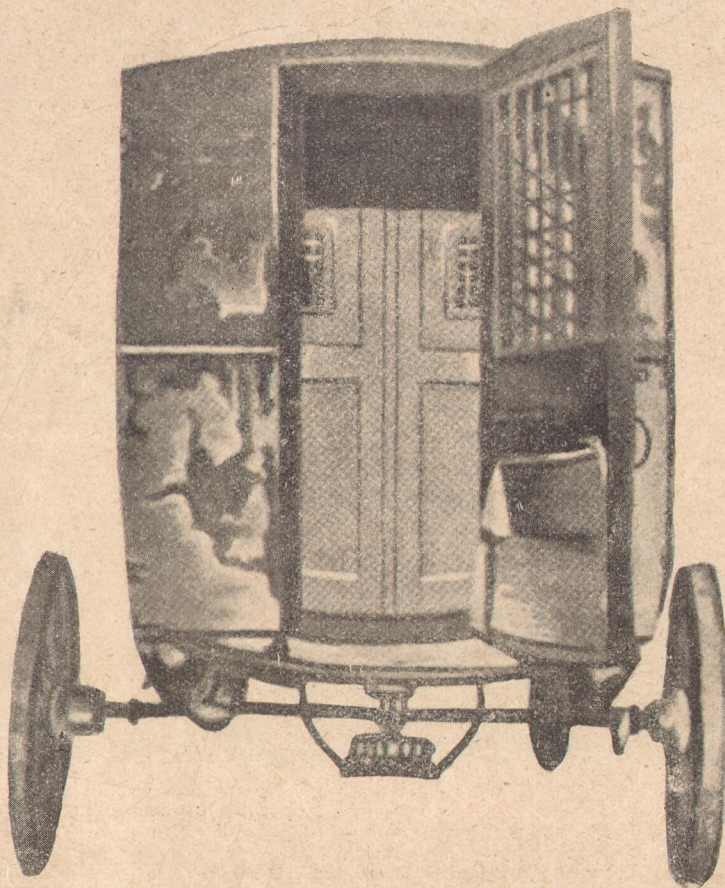
Підземні темниці не топлено, повітря в них було тяжке. Ваймку з стін текла вода й стояла долі калюжами. Вибитих шибок не вставлялося. День і ніч брязчали кайдани. Ручні заліза були такі короткі, що руки руками були дуже обмежені. Коли засуджені на смерть підходили до вікна, шуміли або загалом чимсь стягали на себе гнів тюремних начальників, їм сковували руки за спину.

Тоді, щоб не вмерти з голоду, їм доводилося їсти просто ротом з миски і так само пити з кухля.

В засуджених на смерть одбирали книги й приладдя до писання. Часто позбавляли їх чаю й цукру. Рідко вдавалося іншим в'язням передати їм щось їсти. І не вважаючи на все, засуджені на смерть все таки співали революційних пісень.

Коли вони підходили до вікна, щоб дихнути свіжим повітрям, то не рідко тряпалося, що жандарі стріляли в них, або десятеро, дванадцятьеро дозорців вривалося в камеру, кидалися на в'язнів і били їх, скільки самі хотіли.

Оповіданнями про царські тюрми можна б наповнити цілу бібліотеку. Ця найстрашніша література на світі є показником класової жорстокості буржуазії, що так тяжко карала пролетаріят підчас його боротьби за визволення.

Карета смерти, в якій царські кати везли політичних в'язнів виконувати смертний присуд

НА ПРИМОРЩИНІ

Нарис Леонида Ес.

ВНИЗУ—Корея, вгорі—Амур, ліворуч—Хіна, праворуч—Японське море. Коли б додати: що це таке?—було б подібне до вірменської загадки. Але ж вірменські загадки тут не при чім.

Це—просто географічне положення далекої окраїни Радянського Далекого Сходу—Приморщини.

Дивний край Приморщина: взимку кутаються там у волохаті сибірські хутра, а влітку ходять у пробкових тропічних шоломах; в його тайзі сліди бурого ведмеда—сина холодної Півночі—перехрещуються із слідами тигра—грози джунглів гарячого Півдня; в нім—поряд із тундряним мохом та голубикою—сіють риж.

Риж...

Мені завжди уявлялася така картина: Японія. Обов'язково Фузіями. Багато болота. В ньому лазить японець—неодмінно без штанів—і пальцем втикає в болото по одному зеренцю.

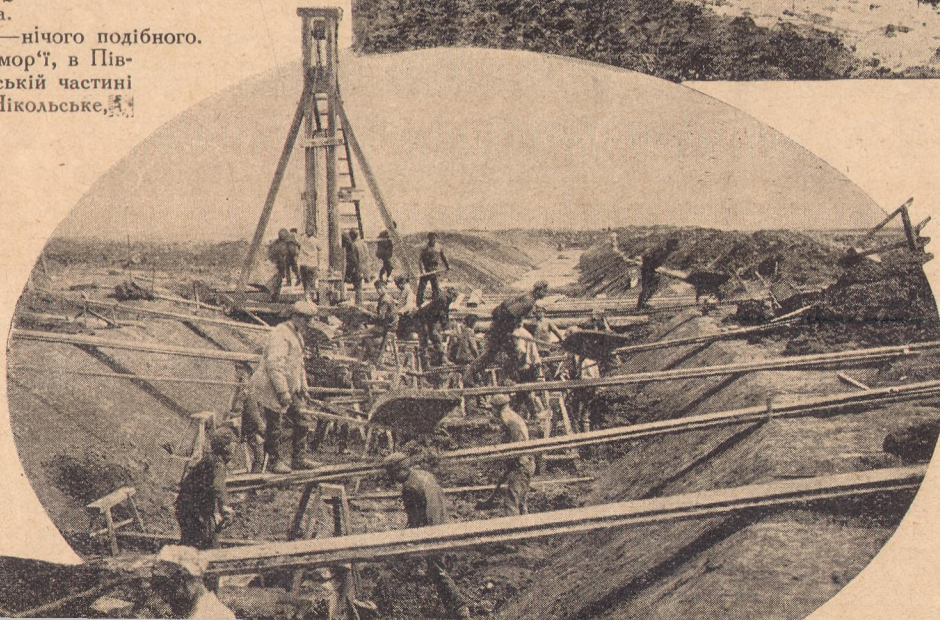
Це—сівба.

Виходить—нічого подібного.

Є в Примор'ї, в Південно-Усурійській частині його місто Нікольське,

Ніко-
льське—
миршаве,
втоплене
в поросі
містечко.

Небо
Примор-
ське по-
вита ту-
манами,
вохке не-
бо, та й
то Ніко-
льське
здається
за куρε-

Рижове поле, zalите водою після осіву риму
Ліворуч—риють канал для зрошення рижових полів

будівничого й управителя зрошувальною системою на Суйфуні*), за сім верстов від міста, що раніше задає спеціальні пропуски, щоб проїхати на рижові плантації, що лежать там.

— Ось бачите,—говорить мій візник, старий українець—це все риж.

— А сіяли тут що-небудь до рижу?—питаю.

— А як же. Ще позаторік була пшениця, ось і та ось, дивіться, і досі ще де-не-де збоку є. Цього року рано достигла. Разом з вівсом. Ця, хоч і крапка од торішньої, та всетаки не важна. Ну це нічого. А ось року 1986, після повіді, що була тут, дуже погана була. І колос гарний, і густа, а хліб а ні—і собака не їла. Так і робили: напечуть, та спершу собаці; як їсть—добре, а ні—свиням. Що за причина, грець його знає, а тільки до дванадцяти років року так було. А тоді—нічого.

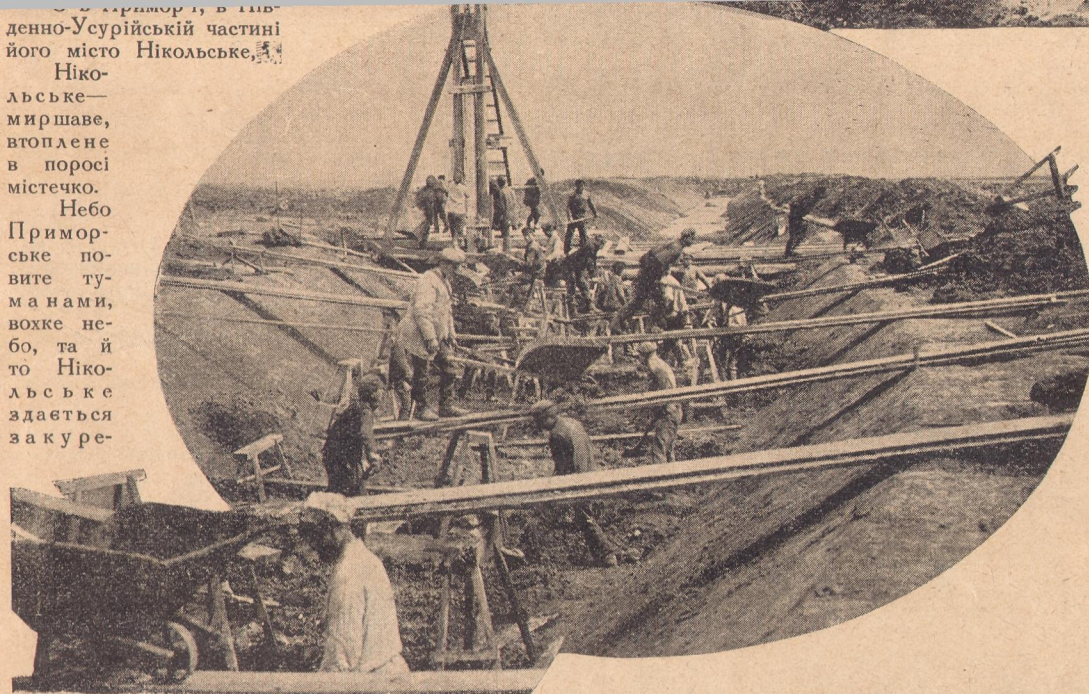
— Ну, а риж хто небудь раніш сіяв?

— Ні, який там риж. Це ось останні роки...

денно-Усурійській частині
його місто Нікольське,

Ніко-
льське—
миршаве,
втоплене
в поросі
містечко.

Небо
Примор-
ське по-
вите ту-
манами,
вохке не-
бо, та й
то Ніко-
льське
здається
закуре-

Оре, залите водою, поле під риж

Корєць сів риж

ним. А ще... Порох, порох і порох. І більш, неначе, і немає нічого в Ніко-
льському. Хіба що три базари, рижочистний завод, пара млинів, філія
„Красного Знамені“ та Читинська стрілецька дивізія, що й досі навіть від

*) Суйфуң—назва ріки.

Рижове поле, залите водою після осіву риж
Ліворуч—риють канал для зрошення рижових полів

будівничого й управителя зрошувальною системою
на Суйфуңі*), за сім верстов від міста, що раз-
жадав спеціальні пропуски, щоб проїхати на ри-
жові плантації, що лежать там.

— Ось бачите,—говорить мій візник, старий
українець—це все риж.

— А сіяли тут що-небудь до рижу?—питаю.

— А як же. Ще позаторік була пшениця, овес.
Та ось, дивіться, і досі ще де-не-де збоку є. Цього
року рано достигла. Разом з вівсом. Ця, хоч і кра-
сод торішньої, та всетаки не важна. Ну це нічого.
А ось року 1986, після повіді, що була тут, дуже
погана була. І колос гарний, і густа, а хліб а ні
—і собака не їла. Так і робили: напечуть, та шер-
шу собаці; як їсть—добре, а ні—свиням. Що за
причина, грець його знає, а тільки до дванадцяти
року так було. А тоді—нічого.

— Ну, а риж хто небудь раніш сів?

— Ні, який там риж. Це ось останні роки,
1916-го, та й то мало хто. Земля дуже погана,
води мало. А друге—Суйфуң, повідь. Спорудили
корєць зрошення, посів риж, а там як лине вода
його рівчаками—усе пропало. Це
тільки з минулого року усе засі-
ли. Як зробило місто—комгосп
зрошення, так і почали. А цього
літа й землі не вистачило.

— А в руські, що сіють риж?

— Ні, нема. Землю беруть, а
там передають корейцям з полонини.
З рижем морюки багато, та все у
воді треба возитись. Наші селяни
до цього не звикли.

— Тпрру. Куди тебе лиха го-
дина занесла?

Я мало не став жертвою його
балакучости—одно колесо було вже
в канаві.

В Приморщині на провесні, що
гжитися від налітних вітрів, від
туманного холоду, починається жит-
тя на рижовім полі. Коло одводів,
каналів, гребель—з'являються ко-
рейці. Чистять, відправляють роз-
миті з минулого року валики, що
ділять на квадрати поля, готують
для роботи шлузи. А там, коли
травень переломиться на двоє, від
Суйфуна по каналах погече вода,
розіллється по одводах і рівно,
гладко укриве поля. Тоді кругом—
на цілі верстви вода. Дорогами
здаються широкі, прямі канали,
стежками—вузькі, гнуті одводи. А

до них тиснуться участки, видні валиками. Тиждень і більше стоїть вода на
полях. Розм'якне земля, покочиться мулом. Тоді починають сіяти. Попереду,
волами або конем, по залитому водою полю, тягнуть широку, довгу дошку.
Краєм дошка грузне в розм'яклу землю, волочить її, піднімає, розколює
м'який, піддатливий мул. А позаду, майже по коліна у воді, іде корєць, і а

Біля корейської фанзи молотять риж

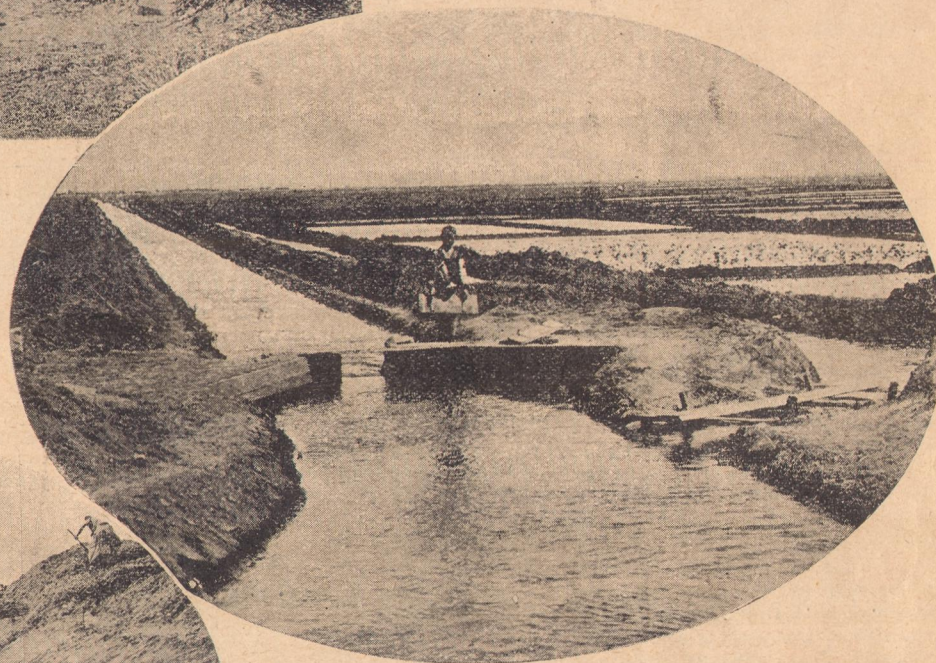
Молотять риж корейці перед фанзою*) на камені, а тоді верно очищають (обдирають) примитивними своїми жорнами, що конусом крутяться у видовбаному камені. Солому сушать, роблять рогожі, криють хати.

Багато клопоту, багато тяжкої впертої праці вкладає корейць в рижове поле. Та зате здобутки явні. Торік на плантаціях Нікольсько-Усурійської зрошувальної системи вродило пересічно

імігранти останніх років, та ніякого економічного значіння це не мало. Тільки 1924 року, коли, всупереч твердженням високо-наукових авторитетів, культура рижу рядом врожайних літ довела свою життєздатність в Приморських умовах, держава зробила перший і значний крок до укріплення й розвитку її.

Цей крок — утворення Нікольсько-Усурійської зрошувальної системи. На літо 1925 року скінчено роботи першої черги по зрошенню 1200 дес. з усієї наміченої для цього площі (2.000 десятин). Загальна довжина каналів, що проводять воду на плантації з Суйфуна, сягає 25 верстов; завглибшки ці канали до 4-х і завширшки — до 16 метрів. На роботах цих робило понад 1.000 робітників. Коштували ці роботи до 100.000 карбованців. Проте, першого ж року експлуатація зрошеної площі (задача в оренду) не тільки повернула всі витрачені гроші, а ще й дала понад 20.000 карб. чистого зиску.

Спроба Нікольського збудила в Приморщині великий інтерес до засіву рижу. Зараз

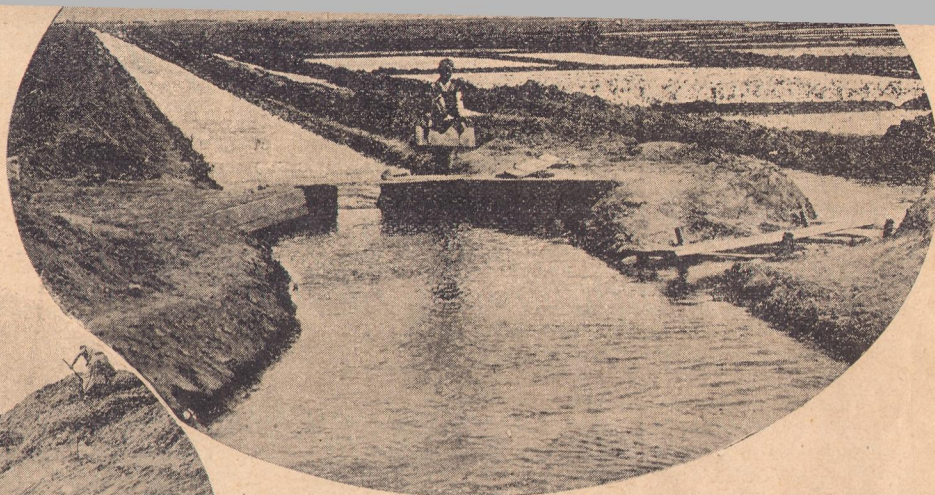

Зашлюзований канал для зрошення рижових полів

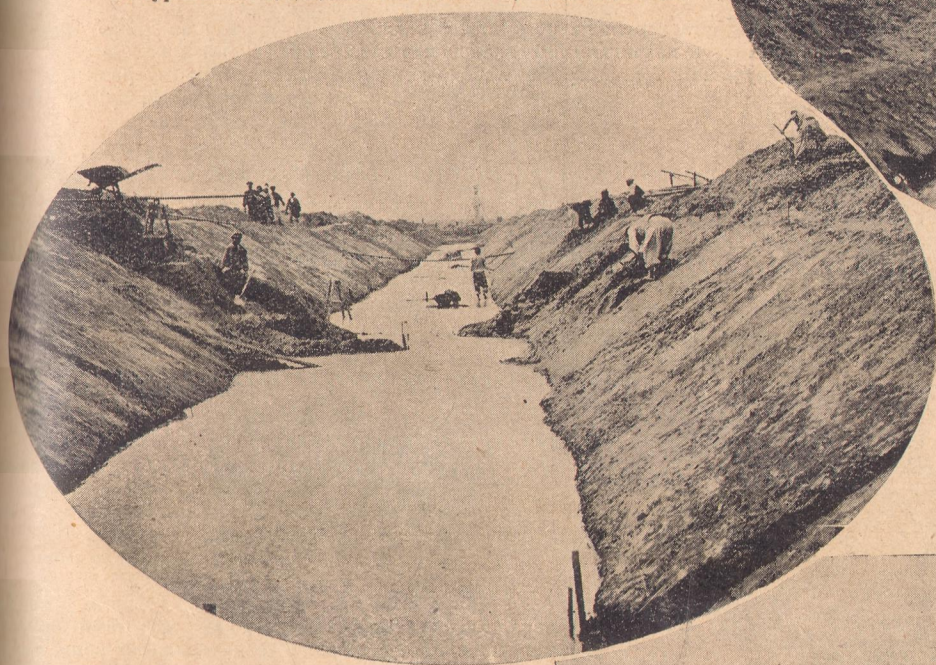

Молотять риж корейці перед фанзою*) на камені, а тоді верно очищають (обдирають) примитивними своїми жорнами, що конусом крутяться у видовбаному камені. Солому сушать, роблять рогожі, криють хати.

Багато клопоту, багато тяжкої впертої праці вкладає корейць в рижове поле. Та зате здобутки явні. Торік на плантаціях Нікольсько-Усурійської зрошувальної системи вродило пересічно

Зашлюзований канал для зрошення рижових полів

Закінчують канал для зрошення рижових полів

понад 320 пудів на десятину. Це в той час, як на сусідніх полях збирали пшениці по 30—40 пудів.

Тому тепер, ще в серпні, до комгоспу приходять корейці:

— Моя корейця говорить, що ваша скоро торги земля будет.

Які торги? Яка земля?

— Моя друга года земля бери, риса сей. Моя фанза там строй. Моя все ваша говори — плати. Торги будуть, моя проси земля дати друга год. Моя все плати.

Був серпень, комгосп про торги ще й не думав, а корейці вже клопоталися про наступний рік.

Рижові плантації лежать на міських землях Нікольського.

Зараз під ними до 1.000 десятин. Це зараз — найбільші плантації на Далекому Сході.

Сіяти риж у Приморщині почали яких 7—8 літ тому. До 1924 року це було дрібне, на пробу, кустарництво. Але потроху за це бралися корейці —

робиться широкі розвідки і з кінця наступного року гадається почати величезні розмахом роботи для зрошення Приханкайських земель, площею до 150.000 десятин. В найближчій майбутній Приморщина зможе дати під риж мінімум 200.000 десятин. В переводі на пуди — це мінімум 40.000.000 пудів рижу на рік.

До цього часу в Союзі ми маємо тільки Туркестанський риж, де під ним понад 150.000 десятин і невеликі засіви в

Урожай рижу в копах

Азербейджані. Однак, таких великих врожаїв, як у Приморщині, не знає ні Туркестан, ні Азербейджан. Не вважаючи на велику даль, приморський риж може з успіхом конкурувати на європейських ринках СРСР з туркестанським. Але економічне значіння його визначається не внутрішніми, а зовнішніми ринками. Японія — порт Кобе — ось ринок збуту для приморськ. рижу.

*) Хата.